

Közel 1000 évet lapoztunk Buda történetének könyvében

Prológus: Az előző kiránduláson a II. század közepén Aquincumban épült polgárvárosi amfiteátrum romjait néztük meg, melyet a V. században, a hunok „megérkezése” kapcsán hagyták magára a rómaiak. Most közel 10 kilométerrel járunk délebbre a budavári Táncsics Mihály utca 9-ben, a volt „Magna Curia Regis” épületében, melyet IV. Béla királyunk (1235–1270), tatárjárás után 1243-ban kezdett építeni és az Amerikai Egyesült Államok katonái 2014-ben hagyták el.

A Királyi Pénzverde (Domus Regalis) a Magna Curia Regis toronyépület alsó szintjén volt. Ezt is IV. Béla magyar király alapította a tatárjárás után 1255-ben és Buda várának török megszállásáig működött. Károly Róbert (1301–1342) és Nagy Lajos király (1342–1382) egyaránt ezt a „házat” használta budai tartózkodása idején, amelyet folyamatosan bővítettek. Szintén Nagy Lajos királyunk uralkodási idejére tehető a királyi udvar 1381-ben történt átköltöztetése a mai királyi palota területére. Az átköltözés után Nagy Lajos a Pálos Rendnek adományozta a királyi házat, akik 1381. október 4-én itt helyezték el a Velencéből kicsempészett Remete Szent Pál testét. A pálosok Cillei Hermannal cserélték el ezt az épületet, majd az Országh család birtokába került.

Amikor I. Ferdinánd és Szapolyai János között harcok kezdődtek a magyar királyi trónért, a Budai Vár is többször ostrom alá került. A harcok alatt erődítésszakasz is erősen megsérült. Az 1530-as években Szapolyai hadmérnökei megerősítették a várfalakat. Ez lett az Erdélyi bástya. A modernebb ostromtechnikák ellen védelmet nyújtó ötven méterre előreugró, húsz méter széles klasszikus olaszbástyát építettek. Építészeti és kulturális jelentősége azért kiemelkedő, mert a magyar királyság területén itt találkozhatunk az első ilyen épített véderőművel.

A kiállítás jegypénztárában beszerezhető hűtőmágnesek fotói plasztikusan illusztrálják az Első Bástya lényegét:

Az Első Bástya a rendelkezésünkre állók alapján berajzolva az 1530-as tájba

Az Első Bástya sárgával berajzolva a jelenlegi állapot drón felvételébe

Buda török alóli felszabadítását követően a területet feltöltötték, kialakítva a mai járószintet. A bástya ezután több mint háromszáz évig a föld alatt aludta „álmát”. Ma is áll a ház udvarán az 1720 környékén barokk stílusban épült Lőportár, melynek vastag, szürke falai, ablakfülkéi rácsokkal lettek felszerelve. A Lőportár az egyetlen katonai célú épület maradványa a budai várban.

Táncsics Mihály utca 9. főépületének egyik utcára néző szobájában raboskodott 1848. március 15-ig Táncsics Mihály. Az ablakokat az őrség egyszerűen bedeszkázta, mivel rácsok ide nem voltak felszerelve. A forradalmároknak csak a deszkákat kellett lefeszíteniük, hogy Táncsics kiszabaduljon. A rácsok hiányának az a magyarázata, hogy az 1800-as évek elején épült utcarészi épület eredetileg nem börtönnek tervezték, egykor a József lovassági laktanyának adott otthont. Kossuth Lajos is egy ideig az épület utcafronti részén raboskodott, ahonnan leveleket tudott kidobni az utcára. Amikor erre a foglárók is rájöttek, akkor az épület hátsó szárnyában helyezték át. A monarchia kegyesen bánt politikai ellenfeivel. A cellák inkább úri szalonokra vagy polgári ízléssel berendezett szobákra emlékeztettek, amelyekben viszonylag kényelmes ágyak, lámpák, könyvespolcok, festmények kaptak helyet, hogy a börtönélet viszonyosságait megkönnyítsék az úri rabok számára.

Az épület 1920 után a Pénzügyminisztérium használatába, majd háborús jóvátételként 1948-ban az Amerikai Egyesült Államok nagykövetségének tulajdonába került. Az egykori börtönben az amerikai nagykövetség védelmét ellátó tengerészgyalogosok állomásoztak, majd háborús veteránokat szállásoltak el itt, elsősorban rekreációs céllal.

Zolnay László 1962-ben kért és kapott engedélyt a terület részleges feltárására. A tengerészgyalogság veteményeskertje útját állta a feltárás folytatásának. A valódi feltárások évtizedekig vártak magukra. Mivel nemzeti emlékezet szempontjából kiemelt fontosságú területről van szó, George Bush amerikai elnök 2006. júniusi budapesti látogatásán született egyezség arról, hogy az amerikai fél a Táncsics Mihály utca 9. szám alatti ingatlant visszaadja a magyar államnak, cserébe Magyarország két és fél milliárd forintértékben átadja és „bevárosi erődde” alakítja az amerikai nagykövetség melletti két épületet. A magyar állam teljesítette az amerikai féllel kötött szerződésben foglalt köteleességét, így 2014-ben ismét magyar tulajdonba került a „Táncsics 9”. Szerencsés lehetőségem adódott akkor, hogy elszörnnyedjek a pazar panoráma mellett az udvaron kialakított streetball pályán és kerti grillen, valamint a barokk Lőportárban működő szituációs lőtérben.

2018 nyarán a Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumának régészei végre megkezdték kutatást a Táncsics 9 területén, melynek eredményeként rendkívül értékes épített és tárgyi leletanyag került felszínre. Ezeket nézhettük meg a karantén rendkívül szigorú szabályit betartva, előre egyeztetett vezetéssel egy szombati és egy vasárnapi 10-10 fős csoportban.

A szombati csapat az Első Bástya fokára támaszkodó látogató „gyilokjárón”

A vasárnapi csapat a Táncsics Mihály utcai bejárat előtt

Én, elfogult „vár-mániákus” vagyok már akár 65 éve, de ennyire látogatóbarát szabadtéri romkerttel még nem találkoztam. A feltárás során előkerült 4-6 méter magas falak jelentőségét nem csupán impozáns méretük adja, hanem az is, hogy több építési periódust sikerült azonosítani, vagyis megismerhetővé vált a bástya területének építéstörténete. Ezek élmények nyújtó megtekintését biztosítja a romkert fölött kialakított látogató „gyilokjáró” lépcsőkkel.

A feltárt épület alapok. A lépcső alján jobbra az Első Bástya bejárata, tehát Buda városának egyik mellékkapuja. Háttérben a lőportár vasrácsos ablakaival

A karantén megszűntével a megtalált relikviák között több, a török megszállás évszázadaiban vert arany és ezüst pénzérme is megcsodálható lesz. Szívesen mennénk már újra!
A fényképeket: Lévai Kamilla, Jánka Anrás, Weinglasz Ágnes és a szerző készítette.

Budapest, 2020.07.20-21.

Dr. Horváth László Ferenc